

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm|| Maii Et Ivnii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258 - 10263

De S. Augustino Anglorum episcopo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77393)

num videri in cœnobio. Obijt autem vir sanctus anno Domini septingentesimo no. no, cum iam Abbas fuisset annis quatuor supra triginta, & Episcopus quatuor. Porro anno Christi 949. eleuatum est sacrum eius corpus e terra, & in capsâ magno cum honore collocatum.

Cap. 8.

Scripta eius
& eruditio.

Beda venerabilis, Ecclesiasticæ historiæ gentis Anglorum lib. 5. cap. 19. ita scribit de hoc viro beato: Althelmus, cum esset adhuc presbyter & Abbas monasterij, scripsit, iubente synodo suæ gentis, librum egregium aduersus errorem Britonum, quo vel Pascha non suo tempore celebrant, vel alia per plura Ecclesiasticæ castitati & paci contraria gerunt: multosq; eorum, qui occidentalibus Saxonibus subditi erant, Britones ad Catholicam Dominici Paschæ celebrationem huius lectione perduxit. Scripsit & de Virginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulij geminato opere, & versibus hexametris, & prosa composuit. Scripsit & alia nonnulla, utpote vir vnde cunq; doctissimus. Nam & sermone nitidus, & scripturarum, ut dixi, tam liberalium, quàm Ecclesiasticarum erat eruditione mirandus. Hactenus Beda.

VITA S. AVGVSTINI EPISCOPI ET CONFESSORIS: QUI MISSVS A BEATO GREGORIO PA-
pa, primus genti Anglorum Christi Euangelium predicauit, autore
venerabili Beda presbytero in Historia Ecclesiastica eiusdem
gentis Lib. 1. cap. 23. & c.

Maij 26.
Lib. 1. ca. 23.

Augustinus
mittitur cū
socijs in An-
gliam.

Epistola S.
Gregorij ad
illos.

Cap. 24.

ANN O ab incarnatione Domini D. LXXXII. Mauritius ab Augusto quinquagesimus quartus imperium suscipiens; viginti annos tenuit. Cuius anno regni decimo Gregorius, vir doctrina & actione præcipuus, pontificatum Romanæ & Apostolicæ sedis sortitus; rexit annos tredecim, menses sex, & dies decem; qui diuino admonitus instinctu, anno quartodecimo eiusdem principis aduentus verò Anglorum in Britanniam anno circiter centesimo quinquagesimo, misit seruum Dei Augustinum; & alios plures cum eo monachos timentes Dominum, prædicare verbum Dei genti Anglorum. Qui cum iussis pontificalibus obtemperantes, memoratum opus aggredi cepissent; iamque aliquantulum itineris confecissent; timore inertium redire domum potius, quàm barbaram, feram, incredulamq; gentem, cuius ne linguam quidem nõssent, adire cogitabant; & hoc esset tutius communi consilio decernebant. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum ordinandum, si ab Anglis susciperentur, disposuerat, domum remittunt; qui à B. Gregorio humili supplicatu obtineret; ne tam periculosam, tam laboriosam, tam incertam pergrinationem adire deberent. Quibus ille exhortatorias literas dedit; ac in opus eos verbi, diuino confisos auxilio, proficisci suadet. Quarum videlicet literarum ista est forma: Gregorius seruis seruorum Dei, seruis Domini nostri Iesu Christi. Quia melius fuerat bona nõ incipere, quàm ab ijs, quæ coepta sunt, cogitatione retrorsum redire; summo studio, dilectissimi filij, oportet, ut opus bonum, quod auxiliante Domino cepistis, impleatis. Nec labor vos itineris, nec maledicorum hominum linguæ deterreat; sed omni instantia omnique seruore, quæ inchoatis, Deo authore peragite; scientes quòd laborem magnum maior aeternæ gloria retributionis sequitur. Remeanti autem Augustino proposito vestro, quem & Abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite; scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum; quicquid à vobis fuerit in eius admonitione completum. Omnipotens Deus sua vos gratia protegat, & vestri laboris fructum in aeterna me patria videre concedat; quatenus etiam vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inueniar; quia laborare scilicet volo. D E V S vos incolumes custodiat dilectissimi filij. Data die decimo Calendarum Augustarum; imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto; anno tertidecimo post consulatum eiusdem domini nostri; indictione iij.

Misit etiam tunc isdem venerandus Pontifex ad Aethereum Arclatensem Archiepiscopum, ut Augustinum in Britanniam pergentem, benignè susciperet, literasque quarum iste est tenor: Reuerendissimo ac sanctissimo fratri Aethereo coepiscopo, Gregorius seruus

seruus seruoꝝ Dei. Licet apud sacerdotes, habentes Deo placitam charitatem, religiosi viri nullius commendatione indigeant; quia tamen aptum scribendi se tempus inuenit, fraternitati vestrae nostra mittere scripta curauimus; insinuantes, latorem praesentium Augustinum seruum Dei, de cuius certi sumus studio, cum alijs seruis Dei, illuc nos pro utilitate animarum, auxiliante Domino, direxisset: quem necesse est, ut sacerdotali studio sanctitas vestra adiuuaret; & sua ei solatia praebere festinet. Cui etiam, ut promptiores ad suffragandum possitis existere, causam vobis iniunximus subtiliter indicare scientes, ea cognita, tota vos propter Deum deuotione ad solatiandum, quia res exigit, commouendos. Candidum praeterea presbyterum communem filium, quem ad gubernationem patrimonialis Ecclesiae nostrae transmisisimus, charitati vestrae in omnibus commendamus. Deus te incolumem custodiat reuerendissime frater. Data die calendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijsimo Augusto, anno quarto decimo, post consulatum vero eiusdem domini nostri anno tertio decimo; indictione iij.

Alia epistola S. Gregorij.

Roboratus igitur confirmatione beati patris Gregorij Augustinus, cum famulis Christi, qui erant cum eo, rediit in opus verbi; peruenitque in Britanniam. Erat eo tempore rex Edilberthus in Cantio potentissimus, qui ad confinium vsque Humbri fluminis maximi, quo meridiani, & septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperij tetenderat. Est autem ad orientalem Cantij plagam Tanetos insula non modica; estque magnitudinis iuxta consuetudinem aestimationis Anglorum milliarium sexcentorum; quam a continenti terra secernit fluuius Vantsumus, qui est latitudinis circiter trium stadiorum, & duobus tantum in locis est transuehibilis. Vtrunque enim caput protendit in mare. In hac ergo applicuit seruus Domini Augustinus & socij eiusque viri, ut fertur, ferme quadraginta.

Cap. 25.

Insula Tanetos.

Acceperunt autem, praecipiente beato Papa Gregorio, de gente Francorum interpres; & mittens ad Edilberthum, mandauit se venisse de Roma, ac nuncium ferre optimum, qui sibi obtemperantibus aeterna in caelis gaudia; & regnum sine fine cum Deo viuo & vero futurum sine vlla dubietate promitteret. Qui audiens, manere illos in ea, quam adierant, insula; & eis necessaria ministrari; donec videret, quid eis faceret, iussit. Nam & antea fama ad eum quoque Christianae religionis peruenerat; utpote qui & uxorem habebat Christianam de gente Francorum; nomine Bertham. Quam ea conditione a parentibus acceperat, ut ritum fidei & religionis suae cum episcopo, quem ei adiutorem fidei dederat; nomine Luidhardo, inuiolatam seruare licentiam haberet.

Regis Edilberthi manus.

Post dies ergo aliquot venit ad insulam Rex; & residens sub diuo, iussit Augustinum cum socijs ad suum ibidem aduenire colloquium. Cauerat enim, ne in aliquam domum ad se introirent; veterem vsus augurio, ne superuentu suo, si quid maleficae artis habuissent, eum superando deciperent. At illi non daemoniaca, sed diuina virtute praediti veniebant, Crucem pro vexillo ferentes argenteam; & imaginem Domini Saluatoris in tabula depictam: litaniasque canentes, pro sua simul & eorum, propter quos & ad quos venerant, salute aeterna Domino supplicabant. Cumque ad iussionem regis residentes, verbum ei vita vna cum omnibus, qui aderant, eius comitibus praedicarent; respondit ille, dicens: Pulchra sunt quidem verba & promissa, quae assertis; sed quia noua sunt & incerta; non his possum assensum tribuere, relictis eis, quae tanto tempore cum omni gente Anglorum seruaui. Verum quoniam huc de longae peregrini venistis, & ut ego videor mihi perspexisse, ea, quae vos vera & optima creditis, nobis quoque communicare desideratis; nolimus molesti esse vobis: quin potius benigno vos hospitio recipere, & quae victui sunt vestro necessaria, ministrare curauimus; nec prohibemus, quin omnes, quos potestis, fidei vestrae religionis praedicantio societis.

Nota haec de Cruce argentea & imagine.

Dedit ergo eis mansionem in ciuitate Dorouernensi, quae imperij sui totius erat Metropolis; & sicque ut promiserat, cum administratione victus temporalis, licentiam quoque praedicandi non abstulit. Fertur autem, quia appropinquantes ciuitati, more suo cum Cruce sancta, & imagine magni regis Domini nostri Iesu Christi, hanc litaniam consona voce modularentur: Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus & ira tua a ciuitate ista, & de domo sancta tua; quoniam peccauimus tibi, alleluia.

Augustino cum socijs fit copia praedicandi.

At ubi sibi datam mansionem intrauerunt; inceperunt Apostolicam primitiuae Ecclesiae vitam imitari: orationibus videlicet assiduis, vigilijs ac ieiunijs seruando, verbum

Cap. 26. Vita eorum Apostolica.

bum vitæ, quibus poterant, prædicando; cuncta huius mundi velut aliena spernendo. Ea tamen, quæ victui necessaria videbantur, ab eis, quos docebant, accipiendo; secundum ea, quæ docebant, ipsi per omnia viuendo; & paratum ad patendum aduersa quæque, vel etiam ad moriendum pro ea, quam prædicabant, veritate, animum habendo. Quid mora? Crediderunt nonnulli, & baptizabantur; mirantes simplicitatem innocentis vitæ; ac dulcedinem doctrinæ eorum cælestis.

Erat autem prope ipsam ciuitatem ad Orientem ecclesia in honore sancti Martini antiquitus facta, dum adhuc Romani Britanniam incolerent; in qua Regina, quam Christianam fuisse prædiximus, orare consueuerat. In hac ergo & ipsi conuenere primo, ibique psallere, orare, Missas facere, prædicare, & baptizare cœperunt; donec rege ad fidem conuerso, maiorem prædicandi per omnia, & ecclesias frabricandi vel restaurandi licentiam acciperent. At ubi etiam ipse inter alios, delectatus vita mundissima sanctorum, & promissis eorum suauissimis, quæ vera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmauerunt, credens baptizatus est; cœperunt plures quotidie ad audiendum verbum confluere; ac relicto gentilitatis ritu, vnitati se sanctæ Christi Ecclesiæ credendo sociare. Quorum fidei & conuersioni ita congratulatus esse rex perhibetur; vt nullum tamen cogeret ad Christianismum, sed tantummodo credentes arctiori dilectione quasi conciuies sibi regni cælestis amplecteretur. Diderat enim à doctoribus auctoribusque suæ salutis, seruitium Christi voluntarium, non coactiuum, debere esse. Nec distulit, quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis, eorum gradum congruum, in Dorouernia Metropoli sua donaret; simul & necessarias in diuersis speciebus possessiones conferret.

Interea vir Domini Augustinus venit Arelas, & ab Archiepiscopo eiusdem ciuitatis Aethereo, iuxta quod iussa sancti patris Gregorij acceperat, Archiepiscopus gentium Anglorum ordinatus est; reuersusque in Britanniam, misit continuo Romam Laurentium presbyterum, & Petrum monachum, qui beato Pontifici Gregorio, gentem Anglorum fidem Christi accepisse, ac se Episcopum factum esse, referrent; simul & de ijs, quæ necessaria videbantur, quæstionibus eius consulta flagitans. Nec mora; congrua quæstionibus responsa recepit.

Epistolam verò, quam se pro adiuuando in opere Dei Augustino, Arelatensi episcopo fecisse commemorat, ad Virgilium Aetherei successorem dedit; cuius hæc forma est.

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Virgilio coepiscopo, Gregorius seruus seruorum Dei. Quantus sit affectus venientibus sponte fratribus impendendus, ex eo, quod plerunque solent charitatis causa inuitari, cognoscitur. Et ideo si communem fratrem Augustinum Episcopum ad vos venire contigerit; ita illum dilectio vestra, sicut decet, affectuosè, dulciterque suscipiat; vt & ipsum consolationis suæ honore foueat; & alios, qualiter fraterna charitas colenda sit, doceat. Et quoniam sapius euenit, vt ij qui de longè positi sunt, prius ab alijs, quæ sunt emendanda, cognoscant; si quas fortasse fraternitati vestræ sacerdotum vel aliorum culpas intulerit; vnà cum eo residentes, subtili cuncta inuestigatione perquirite; & ita vos in ea, quæ Deum offendunt, & iracundiam prouocant, districtos ac sollicitos exhibete; vt ad aliorum emendationem, & vindictam culpabilem feriat; & innocentem falsa opinio non affligat. Deus te incolumem custodiat reuerendissime frater. Data die x. Calend. Iul. Imperante domino nostro Maritico Tiberio pijsimo Augusto, anno xix; post consulatum verò eiusdem domini nostri anno xviii; indict. iij.

Præterea idem Papa Gregorius Augustino Episcopo, quia suggererat ei multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos; misit cum præfatis legatarijs suis plures cooperatores ac verbi ministros; in quibus primi ac præcipui erant Mellitus, Iustus, Paulinus, Rufinianus; & per eos generaliter vniuersa, quæ ad cultum erant, ac ministerium ecclesiæ necessaria; vasa videlicet sacra, & vestimenta altarium; ornamenta quoque ecclesiarum, & sacerdotalia vel clericalia indumenta. sanctorum etiam Apostolorum ac martyrum reliquias, necnon & codices plurimos. Misit etiam literas, in quibus significat se ei pallium direxisse; simul ei insinuat, qualiter episcopos in Britannia constituere debuisset. Quarum literarum iste est textus:

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Augustino episcopo, Gregorius seruus seruorum Dei. Cum certum sit, pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni premia reseruari; nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere; vt in spiritalis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare. Et quia noua

Missas faciunt, &c.

Rex credit.

Ex cap. 17.

S. Augustinus fit archiepiscopus.

Cap. 28.

Alia S. Gregorij epistola.

Cap. 29.

Vide studiū sanctissimi Papæ Gregorij.

Epistola S. Gregorij.

nota Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente & te laborante, perducta est; vsu tibi pallij in ea ad sola Missarum solennia agenda concedimus: ita vt per loca singula xij. episcopos ordines, qui tuae subiaceant ditioni: quatenus Londoniensis ciuitatis episcopus semper in posterum a synodo propria debeat conferari, atque honoris pallium ab hac sancta & Apostolica, cui Deo auctore deseruio, sede percipiat. Ad Eboracam verò ciuitatem te volumus episcopum mittere; quem ipse iudicaueris ordinare, ita duntaxat: vt si eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque xij. episcopos ordines & metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, si vita comes fuerit, pallium tribuere, Domino fauente, disponimus, quem tamen tuae fraternitatis volumus dispositioni subiacere. Post obitum verò tuum ita episcopis, quos ordinauerit, praesit vt Londoniensis episcopi nullo modo ditioni subiaceat. Sit verò inter Lundoniae & Eboracae ciuitatis episcopos in posteris honoris ista distinctio: vt ipse prior habeatur, qui primus fuerit ordinatus. Communi autem consilio & concordia actione, quaeque sunt pro Christi zelo agenda, disponant vnanimitè rectè sentiant, & ea quae senserint, non sibi met discerpando, perficiant. Tua verò fraternitas non solum eos episcopos, quos ordinauerit, neque hos tantummodo, qui Eboracae per Episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britaniae sacerdotes habeat, Deo Domino nostro Iesu Christo auctore, subiectos. Quatenus ex lingua & vita tuae sanctitatis, & rectè credendi, & benè viuendi formam percipiant, atque officium suum fide ac moribus exequentes, ad caelestia, cum Dominus voluerit, regna pertingant. Deus te incolumem custodiat, reuerendissime frater. Data die decima Calend. Iulij, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno decimonono post consulatum eiusdem domini anno decimo octauo, Indictione iijj.

Vfus pallij antiquissimus.

Abeuntibus autem praefatis legatarijs, misit post eos beatus pater Gregorius literas memoratu dignas, in quibus aperte quam studiosè erga saluationem nostrae gentis inuigilauerit, ostendit ita scribens. Dilectissimo filio Mellito Abbati, Gregorius seruus seruorum Dei. Post discessum congregationis nostrae, quae tecum est, valde sumus suspensè redditi: quia nihil de prosperitate vestri itineris audisse nos contigit. Cum ergo Dominus omnipotens vos ad reuerendissimum virum fratrem nostrum Augustinum perduxerit: scilicet ei, quod diu mecum, de causa Anglorum cogitans, tractaui: videlicet quòd phana idolorum destrui in eadem gente minimè debeant; sed ipsa, quae in eis sunt, idola destruantur. Aqua benedicta fiat; in iisdem phanis aspergatur; altaria cõstruantur, reliquiae ponantur: quia si phana eadem benè constructa fuerint; necesse est, vt à cultu demonum in obsequio veri Dei debeant commutari: vt, dum gens ipsa eadem phana sua non videri destrui, de corde errorem deponat, & Deum verum cognoscens ac adorans, ad loca, quae consueuerat, familiaritè concurrat. Et quia boues in sacrificio demonum multos solent occidere, debet eis etiam hac de re aliqua solennitas immutari: vt die dedicationis vel natalicij sanctorum martyrum, quorum illic reliquiae ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quae ex phanis commutata sunt, de ramis arborum faciant, & religiosis conuiuijs solennitatem celebrent: nec diabolus iam animalia immolent, sed ad laudem Dei in esu suo animalia occidant; & donatori omnium de satierate sua gratias referant. Nam duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse, dubium non est: quia & is, qui summum locum ascendere nititur, gradibus vel passibus, nõ autem saltibus, eleuatur. Sic Israelitico populo Dominus in Aegypto quidem innotuit, sed tamen eis sacrificiorum vsus, quos diabolus solebant exhibere, in cultu proprio reseruauit: vt eis in suo sacrificio animalia immolare praeciperet: quatenus cor mutantes, aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerent: vt & ipsa essent animalia, quae offerre consueuerant; vero tamen Deo, & non idolis immolantes, iam sacrificia ipsa non essent. Hac igitur dilectione tuae praedicto tuo fratri necesse est dicere: vt ipse in praesenti illic positus, perpendat qualiter omnia debeat dispensare. Deus te incolumem custodiat dilectissime fili. Data die 15. Cal. Iul. imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno xix. post consulatum eiusdem domini anno xvij. Indictione iijj.

Cap. 30.

Aliae S. Gregorij literae.

Nota de aqua benedicta, &c.

Quo in tempore misit etiam Augustino epistolam super miraculis, quae per eum facta esse cognouerat: in qua eum, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret; his verbis hortatur: Scio frater charissime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula ostendit. Vnde necesse est, vt de eodem dono caelesti & timendo gaudeas; & gaudento pertimescas.

Cap. 31.

Augustinus magnis claret miracula.

Gau. lis. deas

Luc. 10.

deas videlicet, quòd Anglorum anime per exteriora miracula ad interiorum gratiam pertrahuntur: Pertimescas verò; ne inter signa, quæ sunt, infirmus animus in sui præsumptione se eleuet; & vnde foras in honorem tollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus, quia discipuli, cum gaudio à prædicatione redeuntes, dum caelesti magistro dicerent: Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt: protinus audierunt: Nolite super hoc gaudere; sed potius gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelo. In priuata enim & temporalis latitia mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant: sed de priuata ad communem, & de temporalis ad æternam latitiam reuocantur, quibus dicitur: In hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelo. Non enim omnes electi miracula faciunt; sed tamen nomina eorum omnium in caelo tenentur ascripta. Veritatis etenim discipulis esse gaudium nõ debet nisi de eo bono, quod commune cum omnibus habent; & in quo finem latitiæ non habent. Restat itaq; frater charissime, vt inter ea, quæ operante Domino, exterius facis, semper te interiorius subtiliter iudices; ac subtiliter intelligas; & temetipsum quis sis; & quanta sit in ea gente gratia; pro cuius conuersione etiam faciendorum signorum dona percepisti. Et si quando te creatori nostro, seu per linguam, seu per opera reminisceris deliquisse, semper hæc ad memoriam reuocet; vt surgentem cordis gloriam memoria reatus premat: & quicquid de faciendis signis acceperis vel accepisti, hæc non tibi, sed eis deputes donata, pro quorum tibi salute collata sunt.

Remedium
aduersus
inane
gloriam.

Literæ S.
Gregorij ad
Edilberthum
regem.

Præclarum
de Constantino
magno
testimonium.

Laus Augustini
Episcopi
Anglorum.

Luc. 27.

Misit & idem Papa beatus Gregorius eodem tempore etiam regi Edilbertho epistolam, simul & dona in diuersis speciebus per plura; temporalibus quoque honoribus regem glorificare satagens; cui gloriæ caelestis suo labore & industria notitiam peruenisse gaudebat. Exemplar autem præfatae epistolæ hoc est: Domino gloriosissimo atq; præcellentissimo filio Edilbertho regi Anglorum, Gregorius episcopus. Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad regimina populorum perduxit, vt per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona sue pietatis impendat: quod Anglorum genti factum agnouimus. Cui vestra gloria est idcirco præposita, vt per bona, quæ vobis concessa sunt, etiam subiecta vobis genti superna beneficia præstentur. Et ideo, gloriose filii, eam, quam accepisti diuinitus gratiam, sollicita mente custodi; Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina; zelum rectitudinis tuæ in eorum multiplicata conuersione, idolorum cultus insequere; phanorum ædificia euerte; subditorum mores ex magna vitæ munditia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando ædifica: vt illum retributorem inuenias in caelo, cuius nomen atque cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim vestra quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet; cuius vos honorem quaritis & seruat in gentibus. Sic etenim Constantinus quondam piissimus Imperator Romanam Rempublicam à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo Domino nostro Iesu Christo secum subdidit; & seque cum subiectis populis tota ad Deum mente conuertit. Vnde factum est, vt antiquorum principum nomen suis vir ille laudibus vinceret; & tantò in opinione præcessores suos, quantò & in bono opere superaret. Et nunc itaq; vestra gloria cognitionem vnus Dei patris & filij & spiritus sancti regibus ac populis sibi et subiectis festinet infundere: vt & antiquos reges suæ gentis laudibus ac meritis transeat; & quantò in subiectis suis etiam aliena peccata deterferit, tantò etiã de peccatis proprijs ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Reuerendissimus frater noster Augustinus episcopus in monasterij regula doctus, sacra scriptura scientia repletus, bonis auctore Deo operibus præditus, quacunque vos admonet, libenter audite; deuotè peragite; studiosè in memoria reseruate. Quia si vos cum in eo, quod pro omnipotente Deo loquitur, auditis, isdem omnipotens Deus hunc pro vobis exorantem celerius exaudiet. Si enim (quod absit) verba eius postponitis, quomodo cum omnipotens Deus poterit audire pro vobis, quem vos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo vos in seruire fidei stringite, atque annisum illius virtute, quam vobis diuinitas tribuit, adiuuate; vt regni sui vos ipse faciat esse participes; cuius vos fidem in regno vestro recipi facitis & custodiri. Præterea scire vestram gloriam volumus, quòd sicut in scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi iam terminus iuxta est; & sanctorum regnum venturum est; quod nullo vnquam poterit sine terminari. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminet, quæ antea non fuerunt; videlicet immutationes aeris, terræ, quæ de caelo, & contra ordinationem temporum, tempestates, bella, fames, pestilentia, terræ motus per loca: quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post

no.

nostros dies omnia subsequenter. Vos itaq; , si qua ex ijs euenire in terra vestra cogno-
scitis, nullo modo animum vestrum perturbetis: quia idcirco signa de fine seculi præ-
mittuntur; vt de animabus nostris debeamus esse solliciti; de mortis hora suspecti; & vñ
turo iudici in bonis actibus inueniamur esse præparati. Hæc autem, gloriose fili, pau-
cis loquutus sum; vt cum Christiana fides in regno vestro excreuerit; nostra quoque
locutio apud vos latior excreseat; & tantò plus loqui libeat, quantò se in mente no-
stra, gaudia de gentis vestre perfecta conuersione multiplicent. Parua autem xenia
transmissi; quæ vobis parua non erunt; cum à vobis ex beati Petri Apostoli fuerint be-
nedictione suscepta. Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam suam, quam cœpit,
perficiat; atque vitam vestram, & hîc per multorum annorum curricula extendat; &
post longa tempora, in cœlestis vos patriæ congregatione recipiat. Incolumem excel-
lentiam vestram gratia superna custodiat, domine fili. Data die x. Calend. Iul. Impe-
rante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno xix; post consulatum
eiusdem anno xviii; indi. iiii.

At Augustinus vbi in regia ciuitate sedem episcopalem, vt prædiximus, accepit, re-
cuperauit in ea, regio fultus adnuculo, ecclesiam, quam ibi Romanorum antiquo-
rum fidelium opere factam fuisse didicerat, & eam in nomine sancti Saluatoris Dei
& Domini nostri Iesu Christi sacravit, atque ibidem sibi habitationem statuit, & cun-
ctis successoribus suis. Fecit autem & monasterium non longè ab ipsa ciuitate ad O-
rientem, in quo eius hortatu Edilberthus Ecclesiam beatorum Apostolorum Petri
& Pauli à fundamentis construxit, ac diuersis donis ditauit. In qua & ipsius Augusti-
ni & omnium episcoporum Dorouernensium, simul & regum Cantij, poni corpora
possent: quam tamen ecclesiam non ipse Augustinus, sed successor eius Laurentius,
consecrauit.

Cap. 33.

Ecclesia Sal-
uatoris.Ecclesia Pe-
tri & Pauli.

Primus autem eiusdem monasterij Abbas, Petrus presbyter fuit, qui legatus in Gal-
liam missus, demersus est in sinu maris, qui vocatur * Anstear, & ab incolis loci ignobili
traditus sepultura. Sed omnipotens Deus vt, qualis meriti vir fuerit, demonstraret; o-
ni nocte supra sepulchrum eius lux cœlestis apparuit, donec animaduertentes vicini,
qui videbant sanctum fuisse virum, qui ibi esset sepultus, & inuestigantes vnde & quis
esset, abstulerunt corpus, & in Bononia ciuitate iuxta honorem tanto viro congruū,
in ecclesia posuerunt.

* Ampleat

Interea Augustinus, adiutorio vsus Edilberthi regis, conuocauit ad suum colloqui-
um episcopos siue doctores proximæ Britonum prouinciæ in loco, vbi vsque hodie
lingua Anglorum Saxonum, Augustineizat, id est, robur Augustini appellatur; cœpit.
quæ eis fraterna admonitione suadere, vt pace catholica secum habitata, communem
euangelizandi gentibus pro Domino laborem susciperent. Non enim Paschæ diem
Dominicum suo tempore, sed à quartadecima vsque ad vigesimam Lunam obserua-
bant. Quæ computatio 84. annorum circulo continetur: sed & alia plurima, vnitati ec-
clesiasticæ contraria, faciebant.

Lib. 2. ca. 2.

Errores Bri-
tonum.

Qui cum, longa disputatione habitata, neque precibus, neq; hortamentis, neq; incre-
pationibus Augustini ac sociorum eius assensum præbere voluissent, sed suas potiùs
traditiones vniuersis, quæ per orbem sibi in Christo concordant, ecclesijs præfer-
rent; sanctus Augustinus hunc laboriosi ac longi certaminis finem fecit, vt diceret:
Obsecremus Deum, qui habitare facit vnanimis in domo patris sui, vt ipse nobis
insinuare cœlestibus signis dignetur, quæ sequenda traditio, quibus sit vijs ad ingres-
sum regni illius properandum. Adducatur aliquis ager, & per cuius preces fuerit cura-
tus, huius fides & operatio Deo deuota atque omnibus sequenda credatur. Quod
cum aduersarij, inuiti licet, concederent; allatus est quidam de genere Anglorum, o-
culorum luce priuatus: qui cum oblatus Britonum sacerdotibus nil curationis vel
sanationis horum ministerio perciperet; tandem Augustinus iusta necessitate com-
pulsus, flectit genua ad patrem Domini nostri Iesu Christi, deprecans, vt visum cæ-
co, quem amiserat, restitueret, & per illuminationem vnus hominis corporalem,
in plurimorum cordibus fidelium spiritali gratia lucem accenderet. Nec mora;
illuminauitur cæcus, ac verus summæ lucis præco ab omnibus prædicatur Augustinus.
Tum Britones cõfitentur, quidem intellexisse se, veram esse viam iustitiæ, quam præ-
dicat Augustinus; sed non posse se absq; suorum consensu ac licentia præcis abdicare
re moribus.

Psalm. 67.

Augustinus
cæcum illu-
minat.

Vnde postulabant, vt secundò synodus pluribus aduenientibus fieret: quæ cum
esset statuta, venerunt (vt perhibent) septem Britonum episcopi: & plures viri do-
ctissimi.

Synodus in
Anglia.

Cilii-

Matth. ii. **Diffimi**, maximè de nobilissimo eorum monasterio, quod vocatur lingua Anglorum Brancornaburg, cui tempore hoc Dinorh Abbas præfuisse narratur: qui ad præfatum ituri concilium, venerunt primò ad quendam virum sanctum ac prudentem (qui a pud eos anachoriticam ducere solebat vitam) consulentes an ad prædicationem Augustini suas deferere traditiones deberent: Qui respondebat: Si homo Dei est, sequi mini illum. Qui dixerunt, Et vnde possumus probare hoc? At ille, Dominus ait: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Si ergo Augustinus ille mitis est & humilis corde? credibile est, quia iugum Christi & ipse portet, & vobis portandum offerat. Sin autem superbus est, constat quia non est de Deo: neque vobis eius sermo curandus. Qui rursus aiebant: Et vnde vel hoc dinoscere valemus? Procurate, inquit, vt ipse prior cum suis ad locum synodi adueniat, & si vobis appropinquantibus assurrexerit, scientes quia famulus Christi est, obtemperanter illi audite. Sin vos spreuerit, nec coram vobis assurgere voluerit, cū sitis numero plures, & ipse spernatur à vobis.

**Britonès cō
temnunt
Augustinū** Fecerunt, vt dixerat. Factum est autem, vt venientibus illis, sederet Augustinus in sella. Quod illi videntes, mox in iram versi sunt, eumq; notantes superbia, cūctis, quæ dicebat, contradicere laborabant. Dicebat autem eis, quòd in multis quidem nostræ consuetudini, immò vniuersalis Ecclesiæ contraria geritis: & tamen si in his tribus hic mihi obtemperare vultis, vt Pascha suo tempore celebretis, vt ministerium baptizandi, quo Deo renascimur, iuxta morem Romanæ sanctæ Ecclesiæ & Apostolicæ compleatis, vt genti Anglorum vnà nobiscum verbum Dei prædicetis: cætera, quæ agitatis, quanuis moribus nostris contraria, æquanimiter cuncta tolerabimus. At illi nihil horum se facturos, neq; illum pro Archiepiscopo habituros esse respondebant: conferentes adinuicem, quòd si modò nobis assurgere noluit, quanto magis si ei subdiocerimus, iam nos pro nihilo contemneret: Quibus vir Domini Augustinus fertur minitans prædixisse, quòd si pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab hostibus forent accepturi. Etsi nationi Anglorum nolissent viam vitæ prædicare, per horum manuum vltionem essent mortis passuri: quod ita per omnia, vt prædixerat, diuino agente iudicio patratum est.

**Monasteriū
Bancor mo
nachos pluri
mos habuit.** Siquidem post hoc ipse, de quo diximus, rex Anglorum fortissimus Edilfridus, collecto grandi exercitu, ad ciuitatem Legionum, quæ à gente Anglorum Legacestir, à Britonibus rectius Carlegion appellatur, maximam gentis perfidæ stragem dedit. Cū quæ bellum acturus, videret sacerdotes eorum (qui ad exorandum Deum pro milite a gente bellum conuenerant) seorsum in tutiori loco cōsistere, sciscitabatur, qui essent hi, quidve acturi illò conuenissent? Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor, in quo tantus fertur fuisse numerus, vt cū in septem portiones esset cum præpositis sibi Rectoribus monasterium diuisum, nulla harum portio minus, quàm trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum viuere solebant. Horum ergo pluri mi ad memoratam aciem peracto ieiunio triduo cum alijs orandi causa conuenerant, habentes defensorem nomine Brocmalium, qui eos intentos precibus, à barbarorum gladijs protegeret. Quorum causam aduentus cū intellexisset rex Edilfridus, ait: Ergo si aduersum nos ad Deum suum clamant, profectò & ipsi, quanuis arma non ferant, contra nos pugnant, qui aduersis nos imprecationibus persequuntur. Itaque in hos primum arma verti iubet, & sic cæteras nefandæ militiæ copias non sine magno exercitus sui damno deleuit. Extinctos in ea pugna ferunt de his, qui ad orandum venerant, viros circiter mille ducentos, & solum quinquaginta fuga lapsos. Brocmalium ad primum hostium aduentum cum suis terga vertens, eos, quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladijs reliquit. Sicque completum est præfatum sancti Augustini, quanuis ipso iam multo antè tempore ad cœlestia regna sublato, vt etiam temporalis interitus vltionem sentirent perfidi, quòd oblata sibi perpetuæ salutis consilia spreuerant.

Cap. 3. Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo quarto, Augustinus Britanniarum archiepiscopus ordinavit duos episcopos, Mellitum videlicet & Iustum. Mellitū quidem ad prædicandum prouinciæ Orientalium Saxonum: qui Thamesi fluuii dirimuntur à Cantio, & ipsi orientali mari contigui, quorum metropolis Londonia ciuitas est, super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorum, terra mariq; venientium. In qua videlicet gente tunc tēporis Sabarethus, nepos Edilberthi ex sorore Ricula regnabat, quanuis sub potestate positus eiusdem Edilberthi, qui omnib. (vt supra dictum est) vsq; ad Hūbri fluminis terminos, Anglorum gentibus imperabat.

**Londinum
iam olim ce
lebre empo
rium.**

Vbi verò & hæc prouincia verbum veritatis, prædicante Mellito, accepit, fecit rex Edilberthus in ciuitate Londonia Ecclesiam sancti Pauli Apostoli: in qua locum sedis episcopalis & ipse & successores eius haberent. Iustum verò in ipso Cantio Augustinus ordinavit episcopum, in ciuitate Dorouerni, quam gens Anglorum à primario quodam Alio, qui dicebatur Rotchefer, cognominat. Distat autè à Dorouerni millibus passuum fermè quatuor & viginti ad Occidentem: in qua rex Edilberthus ecclesiam beati Andreae Apostoli fecit: qui etiam episcopis vtriusq; huius ecclesie dona multa, sicut & Dorouernensis, obtulit. Sed & territoria ac possessiones in vsum eorum, qui erant cum episcopis, adiecit.

Ecclesia S. Pauli Londini constituitur.

Defunctus est autem Deo dilectus pater Augustinus, & positum corpus eius foras, iuxta ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli: cuius supra meminimus, quæ necdum fuerat perfecta, nec dedicata. Mox verò, vt dedicata est, intrò illatum, & in porticu illius Aquilonari decenter sepultum est. In qua etiam sequentium archiepiscoporum omnium sunt corpora tumulata, præter duorum tantummodò, id est, Theodori & Berethuualdi: quorum corpora in ista ecclesia posita non sunt, eò quòd prædicta porticus plura capere nequiuit. Habet autem in medio sui penè, altare in honorem beati Gregorij Papæ dedicatum: in quo per omne sabbatum à presbytero loci illius, Agendæ eorum solenniter celebrantur. Scriptum verò est in tumba eiusdem Augustini epithaphium huiusmodi: Hic requiescit dominus Augustinus Dorouernensis archiepiscopus primus, qui olim huc à beato Gregorio, Romanæ vrbs Pontifice, directus, & à Deo operatione miraculorum suffultus, & Edilberthum regem, & gentem illius ab idolorum cultu ad fidem Christi perduxit, & completis in pace diebus officij sui, defunctus est vij. Calend. Iunij, eodem rege regnante.

Obitus S. Augustini.

Altare in honorem S. Gregorij dedicatum.

DE S. IOHANNE PAPA, EX DIALOGO S. GREGORII LIB. III. CAP. II.

COTTHORVM tempore dum Iohannes, vir beatissimus, huius Romanae ecclesie Pontifex, ad Iustinianum seniotem principem pergeret, in Corinthi partibus aduenit: cui necesse fuit, vt in itinere ad sedendum equus requiri debuisset. Quod illic vir quidam nobilis audiens, eum, quem pro magna mansuetudine eius coniunx sedere consueuerat, ita ei obtulit, vt cum ad alia loca peruenienti aptus equus potuisset inueniri, deberet ille quem dederat propter suam coniugem retrasmitti. Factumque est, & vsque ad certum locum prædictus vir equo eodem subuchente perductus est. Qui mox, vt alium reperit, illum quem acceperat equum retrasmisit. Cumq; eum prædicti nobilis viri coniunx ex more sedere voluisset, vltra non valuit: quia post sessionem tanti Pontificis mulierem ferre recusauit. Cœpit nanque immenso flatu & fremitu, atque incessanti totius corporis motu quasi despiciendo prodere, quia post membra Pontificis, mulierem ferre non posset. Quod vir eius prudenter intuitus, hunc ad eundem venerabilem virum protinus retrasmisit, magnis precibus petens, vt equum ipse possideret, quem iuri suo sedendo dedicasset. De quo etiam illud mirabile à nostris senioribus narrari solet, quòd in Constantinopolitana vrbe ad portam, quæ vocatur aurea, veniens, populorum sibi turbis occurrentibus, in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit, & manu superposita oculorum tenebras fugauit.

Maij 27.

Præclarum miraculum

Cæco restituit lumen.